

Svenska kommuners behov av invandring

En studie om demografisk utmaning och
invandringens möjligheter

Petter Hojem

Om författaren

Petter Hojem är statsvetare från Universitetet i Oslo och arbetar på FORES. Tidigare har han arbetat vid Norska Utrikespolitiska Institutet och vid FN:s flyktingorgan UNHCR. Han har även en bred bakgrund från olika ideella organisationer.

Innehåll

Om författaren	2
Innehåll	3
Förord.....	1
Sammanfattning.....	3
1 Inledning.....	6
2 Situationen i Sverige i dag.....	9
Invandringens utveckling i Sverige.....	9
Invandringens effekt på inhemsk arbetsmarknad och ekonomi.....	11
3 Svenska kommuners situation	13
Invandrares kapacitet och kompetens.....	14
Integration, arbete och entreprenörskap	15
Exempel på lyckad integration.....	16
Företagsamhet bland invandrare.....	19
4 Sverige – och svenska kommuner – måste bli attraktivt för invaderare	20
Exakt hur många invandrare behöver varje kommun?.....	20
Hur attraherar vi invandrarna?	23
Varför ska invandrare flytta till landsbygden?.....	25
Referenser.....	28

Förord

Kommunerna kommer att konkurrera om att locka till sig invandrare

Alla tillgängliga prognoser visar entydigt på att Sverige går mot en demografisk utmaning av stora mått. Det är en klen tröst att de flesta andra europeiska och industrialiserade länder har samma framtidsproblem. Snarare visar detta på en tilltagande konkurrens om de personer som vill komma till våra länder.

I studien har vi utgått från kommunerna och det lokala perspektivet. Hur kan ett samhälle där åldersfördelningen blir allt skevare fortsätta utvecklas, växa och klara välfärden? Studien undersöker en av de få tillgängliga vägar som ligger öppen för att vända befolkningstrenderna och täcka arbetskraftsbehoven – ökad invandring.

I flera kommuner är framtidens demografiska problem redan ett faktum. En överväldigande del av de små och medelstora kommunerna brottas idag med negativa befolkningssiffror och snabbt åldrande befolkning. Unga och barnalstrande kvinnor flyttar, nästan alltid till de stora städerna eller utomlands.

Ett stort antal kommuner skulle i princip gå omkull om inte det kommunala skatteutjämnningssystemet fanns. Det finns helt enkelt för få lönearbetande skattebetalare bosatta där för att upprätthålla välfärdsnivåerna och service inom offentlig sektor. Faktum är att den relativt sett låga invandring som förekommer idag i sig är det som håller befolkningssiffrorna på hyfsade nivåer i flertalet kommuner.

Flera norrländska glesbygdskommuner hade t o m 2009 svårt att täcka arbetskraftsbehovet inom många sektorer. Detta trots att Sverige då genomlevde sin värsta ekonomiska kris sedan 1930-talet med hög arbetslöshet. Högre födelsetal kan rätta till problemen på mycket lång sikt. Men innan dess kommer det krävas högre sysselsättning, produktivitet och senare pensionering för de som kan jobba längre. Utan invandring kommer det ändå inte att räcka i många kommuner.

Den debatt som idag florerar i kölvattnet till främlingsfientliga krafters framfart i Sverige försöker, ofta förstärkta av det dåliga konjunkturläget, göra gällande att ökad invandring leder till ökad arbetslöshet. Så är inte verkligheten. Forskningsrapport efter forskningsrapport visar att kommuner och regioner som har hög grad av invandring och lyckas med integrationen har högre tillväxt än de som inte attraherar invandrare.

Sett till fakta om befolkningstillväxt som inte kommer ske och behov som måste fyllas, borde debatten om invandringens vara eller icke vara varit överspelad för länge sedan.

Utmaningen borde istället vara att ta vara på invandringen genom att alla i arbetsför ålder som kommer hit också kommer i arbete. Det finns goda exempel där man lyckats, inte minst i små svenska landsbygdskommuner. Gemensamma framgångsfaktorer är att de har starka lokala nätverk, som inkluderar näringsliv och ideella organisationer och i några fall invandrare med samma bakgrund som har hjälpt de enskilda nykomlingarna att komma in på arbetsmarknaden.

Sveriges kommuner bör därför enligt vår mening sluta ställa frågan vad invandrare kan göra för dem, utan istället vad de kan göra för att attrahera invandrare till sig. Det gäller såväl infrastruktur, boendeanternativ och pluralistiska utbildningsalternativ som vilka möjligheter som finns för att utöva sin religion eller sina seder.

Men det behövs även mer av nationella åtgärder som underlättar vägen in på arbetsmarknaden för utlandsfödda, istället för att lägga onödiga hinder. I studien pekar vi bland annat på följande exempel som alla underlättar en snabb och lyckosam integration av utlandsfödda på svensk arbetsmarknad:

- Arbetsgivaravgifterna kan sänkas ytterligare i invandrartäta områden eller ges undantag för anställning av utlandsfödda i glesbygdskommuner.
- Lagen om anställningsskydd borde ses över för att bli mer jämlik och inte som idag aktivt tränga ut de som är på väg in på den svenska arbetsmarknaden, till exempel invandrare.
- Ekvivaleringssystemen för högutbildade måste göras mer transparenta och mindre tidsödande, särskilt vad gäller arbeten inom vård och omsorg.
- SFI-undervisningen till nyanlända kan anpassas bättre efter lokala behov och med sikte på en viss typ av yrken eller anställningar.
- Introduktionen av flyktingar måste ske i närmare samarbete med civilsamhället och lokala organisationer.
- Arbetsförmedlingens verksamhet kan också decentraliseras bättre för att framför allt knytas närmare till civilsamhället och det lokala näringslivet.
- Förbättrad riskkapitaltillgång för invandrarföretagare, via exempelvis ALMI företagspartner och de olika regionala tillväxtprogrammen.
- Kommunerna måste bli mer aktiva och framåtriktade i sin politik för att attrahera och integrera invandrare.

Huvudförfattare till studien är FORES Petter Hojem. Studien är ett samarbetsprojekt med Studieförbundet Vuxenskolan, vars ledning FORES riktar ett varmt tack till för många intressanta diskussioner och inspel i processen. Särskilt tack till Kristina Båth-Sågänger och Anders Öhberg som läst igenom manuset och bidragit med kommentarer och synpunkter under arbetets gång. Vidare riktas en hjärtlig tack till professor Eskil Wadensjö vid Stockholms Universitet för hans genomgång av materialet och värdefulla inspel, Ulrika Kroon för redaktörsarbete med språket, samt FORES medarbetare Clara Sandelind och Daniel Engström för hjälp med genomläsningar under hela processen.

Stockholm, 23 april 2010

Martin Ådahl, Chef FORES
Mattias Johansson, vice VD FORES

Sammanfattning

Denna studie undersöker på vilka sätt invandring kan bidra till att stärka välfärden och ge ny vitalitet i svenska kommuner. Den diskuterar också vilka åtgärder som kan ske på nationell nivå och vilka insatser som kan göras i kommunerna själva för att göra Sverige till ett mer attraktivt land för invandrare. Studien ser därför närmare på vilka behov Sveriges kommuner har av invandring i stort – med särskilt fokus på vilka arbetskraftsbehov som finns – och hur dessa kan tydliggöras. Behoven finns över hela landet, men är generellt sett större ju mindre kommunerna är och ju mer perifert de ligger.

Trots brinnande lågkonjunktur och hög arbetslöshet fanns det en hel del lediga jobb i Sverige under 2009. Vakanserna uppstod ofta i Norrlandskommuner men fanns även på andra håll i främst glesbygdsområden. En orsak är att arbetsgivarnas krav inte matchas i tillräcklig grad av de arbetslösas kompetens. Inom privat sektor kan det gälla till exempel ingenjörer, bilmekaniker eller andra tekniska yrken. Effekten blir att företag inte kan expandera lika snabbt som de önskar och den potentiella ekonomiska utvecklingen uteblir. Inom offentlig sektor finns också tjänster som svårtilligen kan besättas med arbetssökande utan formell kompetens. Det gäller till exempel läkare, tandläkare, sjuksköterskor med mera.

Vad som kan skönjas i detta är den tilltagande bristen på arbetskraft i Sverige. När vår befolkning får en allt större andel äldre, samtidigt som att allt färre barn föds per kvinna, uppstår till sist en situation där inte ens alla arbetslösa förmår fylla luckorna. Det gör att Sverige måste öppna sig för att ta emot och attrahera en ökad andel arbetskraft från andra länder.

Just välfärdssektorn är redan beroende av ett inflöde av humankapital från utanför landets gränser. Enligt statistik från Sveriges kommuner och landsting (SKL) var 11,9 procent av alla kommunalt anställda år 2007 utrikesfödda, däribland 11,1 procent av alla sjuksköterskor, 15,5 procent av alla undersköterskor, 15,2 procent av alla vårdbiträden och 17,0 procent av övrig vård- och omsorgspersonal¹. I landstingen och länen var 11,8 procent av alla anställda utrikesfödda, däribland 25,1 procent av all lokalvårdspersonal, 12,5 procent av alla psykologer, 26,2 procent av alla läkare och 24,5 procent av alla tandläkare². Som jämförelse var 13,4 procent av Sveriges totala befolkning utrikesfödd år 2007.

Studien innehåller också en tabell (sid 22) som tydligt visar hur de kommuner som har negativ befolkningsutveckling skulle haft än högre minussiffror om inte utlandsfödda flyttat dit, men också hur flera kommuner som i dag växer ville krympt utan invandring. Orter som Uppvidinge, Kramfors och Säfte kommer

---

¹ SKL 2007, "Anställda i kommuner med utländsk bakgrund 2007"

² SKL 2007, "Anställda i landsting och regioner med utländsk bakgrund 2007"

sannolikt i praktiken behöva hundratals nya invandrare för att klara sina behov av arbetskraft. Förutom att studien lyfter fram att kommunerna behöver invandring för att minska utflyttningssiffrorna och för att fylla många av de samhällsbehov som den enskilda kommunen har, pekar den mot de mer dynamiska effekterna av invandring. Det finns många exempel i Sverige och från liknande länder på att invandrare tillför samhällen ny dynamik med entreprenörskap och genom att öppna butiker, restauranger och andra företag. De kan också öppna upp svenska företag mot världen och öppna världen mot Sverige.

Tidigare har man försökt att sprida flyktingar utöver hela landet genom den så kallade "hela Sverige-strategin". Resultatet var däremot negativt, och flyktingarna försämrade sin position på arbetsmarknaden³. Invandrare kan inte tvingas flytta runt, men måste attraheras till olika platser. Därför är det en viktig fråga varför invandrare ska flytta till kommuner med negativ befolkningsutveckling, givet att svenskar inte vill flytta dit i tillräcklig mängd. Vad kan dessa kommuner erbjuda invandrare som storstadskommunerna inte kan?

Frågeställningen är inte unik för Sverige. Siffror från Norge visar att 16,6 procent av allmänläkarna i de största städerna med omgivning är invandrare, medan siffran för de minst centrala kommunerna är 35,5 procent⁴. Samtidig visar studier från Sverige att utrikesfödda har en högre sysselsättningsgrad i några mindre landsbygdskommuner som Gnosjö och Emmaboda än i Stockholm, Malmö och Göteborg⁵.

En möjlig förklaring för detta är att en del kommuner har en näringslivsstruktur som är väl anpassad invandrarnas kvalifikationer och som lyckas med den så kallade matchningen av behov och tillgänglig arbetskraft. Vidare har de kommuner som redan idag uppvisar exempel på lyckad arbetsmarknadsintegration det gemensamt att de har starka lokala nätverk, som inkluderar näringsliv och ideella organisationer och i några fall invandrare med samma bakgrund som har hjälpt de enskilda nykomlingarna att komma in på arbetsmarknaden. De har också en arbetsmarknad som lyckas väl med matchningen av behov och tillgänglig arbetskraft.

Vare sig vi vill det eller ej kommer Sverige att tvingas konkurrera om utländsk - och svensk -arbetskraft på en global marknad. Redan i dag jobbar många svenskar i andra länder och inom Sverige måste kommunerna vara beredda på att konkurrera med varandra om arbetskraften.

Vilka hinder står då i vägen för att svenska kommuner ska utnyttja invandringens fulla potential? Studien slår fast att fler reformer på nationell och lokal nivå måste till för att öka arbetsmarknadsintegrationen bland invandrare.

---

³ Edin, Fredriksson & Åslund 2000, "Settlement Policies and the Economic Success of Immigrants"

⁴ Nationen 17 oktober 2009, <http://www.nationen.no/nyhet/article4648839.ece>

⁵ Carlsson 2007a, "En plats för bosnier"; Klaesson & Andersson 2009, "Här finns Gnosjöandan i Sverige"; Ekberg & Ohlson 2000, "Flyktingars arbetsmarknad är inte alltid nattsvart"

Alltför stor andel invandrare går arbetslösa eller har för liten koppling till den ordinarie arbetsmarknaden. Systemen för att ekvivalera sin utbildning eller examen från andra länder till vad som råder i Sverige är också allt för svåra och komplicerade för att underlätta ett snabbt inträde på arbetsmarknaden.

Kanske viktigast är ändå att kommunerna blir mer aktiva i att göra sig attraktiva för invandrargrupper. Studien visar att många kommuner som i dag har en negativ befolkningsutveckling har goda möjligheter att kunna erbjuda fördelaktiga förhållanden för integreringen av utrikesfödda på arbetsmarknaden. Jämfört med invandrartäta förorter i storstäderna kan de också erbjuda bättre boende till billigare pris, samt tryggare omgivningar.

1 Inledning

Om några år kommer en stor del av befolkningen, 40-talisterna, att gå i pension. De lämnar inte bara efter sig stora luckor på arbetsmarknaden som måste fyllas, deras åldrande kommer också att skapa nya behov. Till exempel kommer sjukvården att behöva förstärkning i framtiden då 40-talisterna så småningom kommer att behöva mer hjälp.

Lösningarna på de problem som uppstår på grund av arbetskraftsbrist är olika; högre födelsetal, högre produktivitet och högre pensionsålder bland de som redan är aktiva på arbetsmarknaden. Det förstnämnda är svårt att snabbt åtgärda med politiska verktyg, det andra kan ha negativa bieffekter på kommunernas ekonomi⁶ och det sistnämnda kan endast påverkas i viss utsträckning. Det är tveksamt om det ensamt kommer att vara tillräckligt för att möta framtida arbetskraftsbehov i Sverige.

Därför kommer invandringen att vara en del av lösningen på framtidens arbetskraftsbrist.

Ser man på enskilda svenska kommuner blir det tydligt att arbetskraftsbristen kommer att bli extra stor i framtiden. I några kommuner är det redan idag svårt att hitta arbetskraft. Påståendet gäller i synnerhet norrländska glesbygdskommuner, men fränflyttning hotar även andra områden i landet (se tabell 1). På grund av en negativ befolkningsutveckling har dessa kommuner ofta en nästan tinglasformad befolkningspyramid (se figur 1): det finns med andra ord relativt många människor i skolålder och pensionsålder, men få unga i förvärvsålder. Resultatet i dessa kommuner blir att färre människor jobbar, utför viktiga samhällsfunktioner och bidrar till kommunens ekonomi, men desto fler har behov av utbildnings- och vårdtjänster.

I en jämförelse har storstäder som Stockholm en omvänd befolkningspyramid: relativt många i förvärvsålder jämfört med människor i skol- eller pensionsålder. Men utan dagens invandring hade en klar majoritet av Sveriges kommuner haft en negativ befolkningsutveckling, även större städer som Göteborg och Malmö.

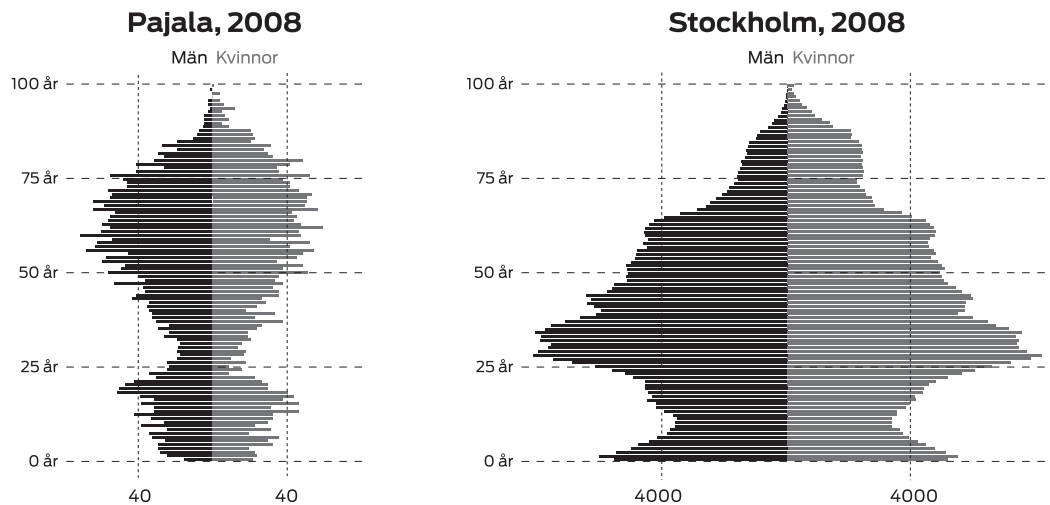
Invandrare⁷ kan potentiellt fylla några av de behov som kommer att uppstå i fler och fler svenska kommuner. De kan hjälpa till med att bemanna industrin och tjänstenäringen så väl som förvaltningen. Redan i dag gör de det i stor utsträckning. En huvudorsak till detta är att de flesta som invandrar till Sverige är i förvärvsålder. Trots att fler och fler invandrare också skaffar barn i Sverige eller själva blir pensionärer, kommer det konstanta inflödet av nya, unga människor från andra länder hålla nere medelåldern hos

---

⁶ Enligt den amerikanska ekonomen William Baumol uppstår ett problem om produktiviteten inom privata sektorn ökar kraftigare än i resten av ekonomin. Om pensionerna följer lönerna och lönerna i offentlig sektor följer lönerna i privat sektor, kan det förvärpa staten och kommunernas finansieringsproblem. Paradoxen benämns också som Baumols sjuka.

⁷ I denna studie användas begreppen "invandrare" och "utrikesfödd" som synonymt för en person som är född utanför Sverige och som bor i Sverige antingen under en kortare period eller permanent.

Figur 1

den utrikesfödda delen av befolkningen. Några flyttar tillbaka till sitt ursprungsland efter flera års arbete i Sverige. Invandrare kommer inte bara från olika delar av världen, utan också med olika kompetens. Därmed kan de täcka olika behov i svenska kommuner, så som specialistläkare eller undersköterskor.

Svenska kommuner behöver alltså invandring för att hjälpa vända den negativa befolkningsutvecklingen och för att fylla många av de samhällsbehov som den enskilda kommunen har. Vidare kan invandrare ge samhällen ny dynamik med entreprenörskap; genom att öppna butiker, restauranger och andra företag. De kan också öppna upp svenska företag mot världen och öppna världen mot Sverige.

Vilka hinder står i vägen för att svenska kommuner ska utnyttja invandringens fulla potential? Dels är alltför många invandrare arbetslösa eller arbetar väldigt lite, dels är invandrare koncentrerade till redan invandrartäta områden nära storstäder. Slutsatsen är därmed att reformer på nationell och lokal nivå måste till för att öka arbetsmarknadsintegrationen bland invandrare. Sedan måste Sverige, svensk arbetsmarknad och svenska kommuner göra sig mer attraktiva för invandrare, eftersom de framöver kommer att konkurrera med varandra och andra länder om den globala arbetskraften.

Tabell 1: Lista över kommuner med negativ befolkningsutveckling år 2000–2008

Alvesta	Hagfors	Malå	Säffle
Aneby	Hallsberg	Markaryd	Säter
Arboga	Hallstahammar	Mellerud	Sävsjö
Arjeplog	Haparanda	Motala	Söderhamn
Arvidsjaur	Heby	Munkedal	Tidaholm
Arvika	Hedemora	Munkfors	Timrå
Askersund	Herrljunga	Mönsterås	Tingsryd
Avesta	Hofors	Nora	Torsby
Bengtstors	Hudiksvall	Norberg	Torsås
Berg	Hultsfred	Nordanstig	Tranemo
Bjurholm	Hylte	Nordmaling	Töreboda
Boden	Hällefors	Norsjö	Uppvidinge
Bollnäs	Härjedalen	Nybro	Vadstena
Borgholm	Härnösand	Ockelbo	Valdemarsvik
Boxholm	Högsby	Olofström	Vansbro
Bräcke	Jokkmokk	Osby	Vara
Dals-Ed	Kalix	Oskarshamn	Vetlanda
Degerfors	Karlsborg	Ovanåker	Vilhelmina
Dorotea	Karlskoga	Pajala	Vimmerby
Eda	Katrineholm	Ragunda	Vindeln
Eksjö	Kil	Robertsfors	Vingåker
Emmaboda	Kinda	Ronneby	Vännäs
Essunga	Kiruna	Sala	Västervik
Fagersta	Kramfors	Sandviken	Ydre
Filipstad	Kristinehamn	Skellefteå	Åmål
Finspång	Köping	Skinnskatteberg	Ånge
Flen	Laxå	Smedjebacken	Åsele
Forshaga	Lessebo	Sollefteå	Åtvidaberg
Färgelanda	Lilla Edet	Sorsele	Älvdalen
Gislaved	Lindesberg	Sotenäs	Älvsbyn
Gnosjö	Ljusdal	Storfors	Ödeshög
Gotland	Ljusnarsberg	Storuman	Örnsköldsvik
Grums	Ludvika	Strömsund	Östhammar
Grästorp	Lycksele	Sunne	Östra Göinge
Gullspång	Lysekil	Surahammar	Överkalix
Gällivare	Malung-Sälen	Svenljunga	Övertorneå

Totalt 144 kommuner

2 Situationen i Sverige i dag

Sverige är ett gott land att leva i, och de som bor här lever länge. Ett generöst välfärdssystem kombinerat med en snabbt ökande andel äldre ställer höga krav på de som ska arbeta och försörja alla de som behöver vård och omsorg. Det kommer att bli en utmaning för samhället att ta hand om den stora generationen 40-talister som nu är på väg ut ur arbetsmarknaden. Pensioner ska betalas och framöver kommer vården att kräva större resurser. Försörjningskvoten⁸ kommer att stiga drastiskt. Enligt beräkningar från Statistiska Centralbyrån (SCB) är denna idag runt 1,7, men väntas stiga till 1,9 runt år 2040. Samtliga i åldern 20-64 arbetar dock inte. En del studerar, några är arbetslösa och en del är sjukskrivna. Om sysselsättningen bland befolkningen förblir densamma framöver som under år 2004 kommer varje sysselsatt person i förvärvsålder att år 2030 försörja 2,4 personer inklusive sig själv.⁹

Ett huvudproblem är att det inte föds tillräckligt många barn per kvinna i Sverige. Varje kvinna måste föda minst 2,1 barn för att befolkningen ska reproducera sig själv. Dagens siffra 1,9 är relativt hög i europeisk jämförelse, men kan förväntas sjunka ytterligare under de närmaste åren. I SCB:s befolkningsprognoser fram till år 2060 beräknas ett potentiellt befolkningsunderskott från år 2030 och framåt.¹⁰ Med andra ord, antalet döda överstiger antalet födda per år.

En minskande och åldrande befolkning är ingen ljus framtidsutsikt för Sverige. Antalet skattekrönor som betalas in till välfärdssystemet kommer att minska och det kan bli en allvarlig brist på arbetskraft inom viktiga branscher som hälsovård och skola. Om Sverige ska kunna undvika ett sådant scenario behövs invandring.

Invandringens utveckling i Sverige

Sverige har haft invandring i alla tider, men invandringen har ändrat sin karaktär sedan den tog fart efter andra världskriget. Då kom främst arbetskraftsinvandrare. Det Sverige de kom till upplevde en kraftig ekonomisk tillväxt och behövde invandrarnas arbetskraft. Periodvis hade invandrare högre sysselsättningsgrad än infödda. Invandrarna utgjorde då enbart en liten minoritet av befolkningen; 1960 utgjorde de utrikesfödda fyra procent av Sveriges befolkning.

Sedan dess har invandringens mönster ändrats dramatiskt. Numer utgör utrikesfödda ungefär 14 procent av Sveriges befolkning. Ekonomiska problem och konjunkturedgångar, både i slutet av 1970-talet och i början av 1990-talet, gjorde många invandrare arbetslösa och många har sedan aldrig lyckats komma tillbaka på

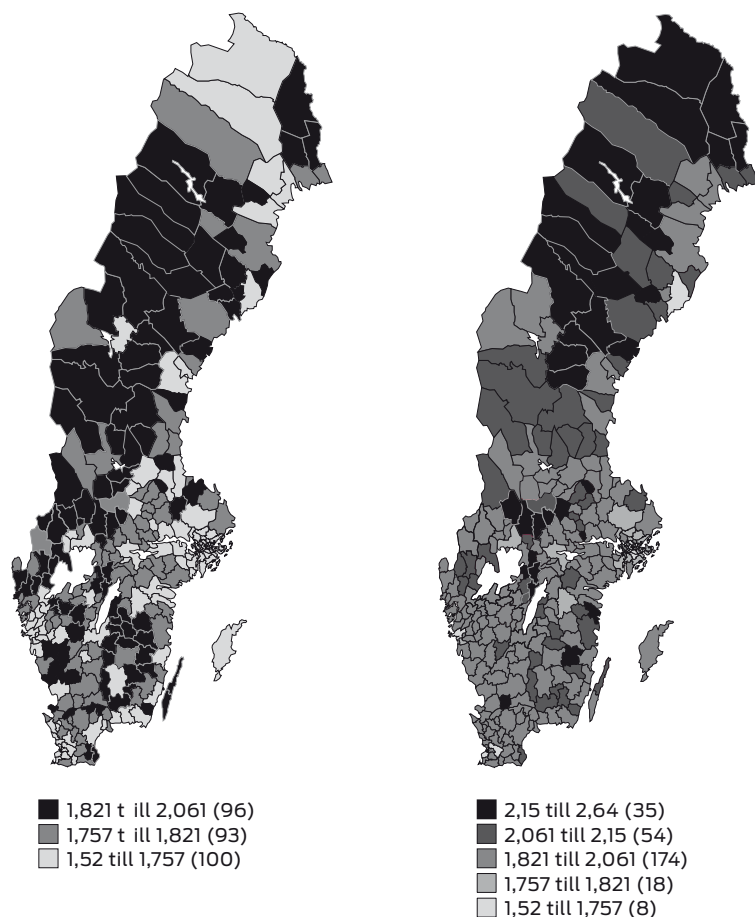
⁸ Försörjningskvoten = Hela befolkningen dividerat på befolkningen 20-64 år (hur många varje person i åldern 20-64 måste försörja inklusive sig själv).

⁹ Detta är också känt som försörjningsbördan = totalbefolkningen dividerat med faktiskt antal sysselsatta i åldrarna 20-64. SCB 2007, "Den framtida försörjningsbördan: Törs vi tro på framtiden?"

¹⁰ SCB 2009, "Sveriges framtida befolkning 2009-2060", s.17

Figur 2

Försörjningskvoten i landets kommuner 2000 och 2030.

arbetsmarknaden. Vidare har arbetskraftsinvandringen förändrats till att omfatta mer anhörig- och flyktinginvandring. Därmed har sysselsättningsgraden hos invandrare sjunkit. I dag är den så kallade förvärvsintensiteten¹¹ bland de som är födda utanför EU/EEC 53,6¹² procent, medan den är 81,8 procent för inrikesfödda.

Invandring kan vara en del av lösningen på den demografiska utmaning som Sverige kommer att möta i framtiden. I slutet av 2008 ändrades också lagen så att det blev lättare för invandrare som har skaffat sig jobb att få uppehållstillstånd i Sverige. Genom sitt medlemskap i den Europeiska unionen och unionens expansion har Sveriges arbetsmarknad öppnats upp för människor från Central- och Östeuropa.

Men invandring utan integration kommer inte att lösa några problem, utan tyvärr förstärka dem. Exempelvis genom en högre försörjningsbörda.

¹¹ Förvärvsintensitet = Andel sysselsatta dividerat på totalt antal i åldersgruppen 20-64 år

¹² SCB. Sysselsättningsgraden bland invandrare är dock underskattad eftersom utflyttningen från Sverige är underrapporterad.

Invandringens effekt på inhemsk arbetsmarknad och ekonomi

Enligt flera studier är invandringens påverkan på sysselsättningen och lönenivån för infödda svenskar marginell.¹³ Argumentet att invandrare konkurrerar ut inhemsk arbetskraft är därför inte hållbart. En annan fråga är invandringens påverkan på statsfinanserna. Eftersom en större del av invandrarna är i förvärvsålder jämfört med infödda, kan invandrare i princip lätt tillföra de offentliga finanserna mer än vad de mottar i transfereringar. Den höga arbetslösheten i gruppen gör dock att denna effekt uteblir i nuläget.

Att exakt beräkna hur mycket invandringen tillför eller kostar statsfinanserna är svårt. Jan Ekberg, professor i nationalekonomi, har uppskattat den årliga kostnaden för utrikesfödda och deras barn till ungefär 40 miljarder kronor.¹⁴ Siffrorna är dock mycket osäkra, och det är inte givet att invandring framöver kommer att kosta staten mer än den bidrar med. Det finns flera sätt att räkna ut inkomsterna och utgifterna vid invandring. Antingen beräknas skatteinkomster minus bidrag och utgifter för alla invandrare för ett givet år (som Ekberg), eller så kan man räkna på hur den enskilda invandraren bidrar till ekonomin genom hela sitt uppehåll i landet. Enligt journalisten Philippe Legrain borde man räkna in samtliga skatter och transfereringar till och från invandrare under hela deras tid i Sverige, och deras barn och barnbarn bör tas med i beräkningen. Han pekar också på uträkningar från till exempel Tyskland och USA som visat att invandring bidrar positivt till statsfinanserna och därmed också till de inrikesfödda.¹⁵ En beräkning av Kjetil Storesletten från 2003 visar att Sverige kan tjäna potentiellt över 200 000kr per person i åldern 20-30 år som invandrar till landet.¹⁶

Andra studier visar att invandringen kan öka handeln med invandrarnas ursprungsland, tack vare deras kunskap om kulturen och ekonomin i det område de har emigrerat ifrån.¹⁷ Vidare kan den kunskap och kompetens som utrikesfödda tar med sig in i svenska företag också gynna den inhemska marknaden.¹⁸ Ett problem med ovan nämnda uträkningar är att de inte visar effekterna på kommunal nivå, utan enbart på nationell nivå.

Invandrare kan såväl avhjälpa den arbetskraftsbrist som finns i mottagarlandet som bidra till de statliga och kommunala finanserna, samt skapa nya jobb och behov. Självklart kommer invandrarna att öka efterfrågan på samma tjänster som inrikesfödda behöver, både offentliga och privata sådana. Av de förvärvsarbetande invandrarna är dock en större andel företagare än de

---

¹³ Se Ekberg 2009, "Invandringen och de offentliga finanserna", s. 51ff; Kerr & Kerr 2008, "Economic Impacts of Immigration: A Survey"

¹⁴ Expressen 9 april 2008, <http://www.expressen.se/debatt/1.1116235/en-dalig-invandringspolitik-kostar-men-langt-fran-300-miljarder>

¹⁵ Legrain 2008, "Is free migration compatible with a European-style welfare state?"

¹⁶ Storesletten 2003, "Fiscal Implications of Immigration – A Net Present Value Calculation"

¹⁷ Head & Ries 1998, "Immigration and Trade Creation: Econometric Evidence from Canada"; Hatzigeorgiou 2009, "Migration och handel – uppmuntrar invandring utrikeshandel?"

¹⁸ Se Andersson & Thulin 2008, "Globalisering, arbetskraftens rörlighet och produktivitet", s. 17-23 för ett större urval av internationell forskning på området.

inrikesfödda¹⁹, vilket innebär att invandrare kan tillföra vitalitet till lokala samhällen. I flera kommuner öppnar de mataffärer, restauranger och videobutiker, såväl som IT-företag och PR-byråer. De skaffar barn och skapar på det viset grundförutsättningar för att upprätthålla skolor i lands- och glesbygdsområden. Och liksom infödda blir de också gamla och kommer att kräva vård och omsorg.

---

¹⁹ Enligt SCB var 8,7 procent av inrikesfödda förvärvsarbetande företagare, medan motsvarig siffra för utrikesfödda var 9,4. Siffrorna här och på flera andra platser i denna studie är hämtade från SCB:s temasida för integration, och några gånger använda till egna beräkningar. Se http://www.scb.se/Pages/List____223681.aspx

3 Svenska kommuners situation

Som tidigare nämnts skulle Sverige i dag haft en negativ en befolkningsutveckling utan invandringen till landet. Det gäller även flera större städer som Malmö och Göteborg. Medan den framtida demografin utmanar Sverige på nationell nivå är den redan i dag en utmaning för många svenska kommuner. En variation i befolkningsutveckling är normalt, men en del kommuner drabbas nu av en jämn nedgång och kommer därför få problem att uppfylla primära välfärdsuppgifter, som vård och utbildning.

Mellan år 2000 och 2008 hade 144 svenska kommuner en negativ befolkningsutveckling. Dessa kommuner finns primärt i Norrland, men även i andra delar av Sverige, och präglas av lands- och glesbygd utanför pendlingsavstånd till större tätorter. Baserat på statistik från SCB kan vi peka på några generella kännetecken för dessa kommuner:

- Befolkningen har en högre medelålder (medelåldern för dessa kommuner är 44,3 år medan medelåldern för hela Sveriges befolkning är 41 år). Befolkningen i Pajala kommun har en medelålder på 48,3 år.
- En mindre andel av befolkningen är högutbildad (12 procent har minst tre års utbildning på högskolenivå, jämfört med 22 procent i snitt för alla svenska kommuner). I flera kommuner ligger siffran så lågt som åtta procent.
- En mindre andel av befolkningen är utrikesfödd (8,8 procent av befolkningen är utrikesfödd, jämfört med närmare 10,2 procent i snitt för alla svenska kommuner och 14 procent för hela Sveriges befolkning²⁰).

Markanta undantag är kommunerna längs Torneälven där en stor del av befolkningen är född i Finland. Exkluderar vi de som är födda i Norden sjunker andelen av befolkningen som är utrikesfödd i de 144 kommunerna till 5,3 procent medan den är 7 procent för alla kommuner och 10,9 procent för befolkningen i hela riket. Trots att alla dessa kommuner har en nettoinflyttning från utlandet som är relativt sett något större än för hela riket (inflyttningen utgjorde år 2008 0,55 procent av befolkningen i dessa kommuner, jämfört med 0,53 för hela Sveriges befolkning), är detta inte nog för att kompensera för nettoutflyttningen gentemot andra svenska kommuner (-0,68 procent av befolkningen år 2008).

Resultatet av utflyttningen blir därmed en befolkningsminskning. Unga människor mellan 20 och 30 är en särskilt mobil grupp som ofta flyttar från mindre kommuner till större studieorter som Uppsala, Stockholm, Göteborg och Lund. Särskilt är kvinnor

---

²⁰ Skillnaden i siffran för alla Sveriges kommuner och den för hela Sveriges befolkning beror på att alla kommuner räknas som likvärdiga enheter när man räknar medelvärde för dessa. När man räknar medelvärde för hela befolkningen är varje invånare en enhet. Eftersom att folkrika kommuner generellt har en större andel utrikesfödda av sin befolkning samtidigt som att flerparten av Sveriges kommuner är relativt små, underskattas totalt andel utrikesfödda.

överrepresenterade. Enligt siffror från SCB upplever alla län förutom Uppsala, Stockholm, Västra Götaland och Skåne ett negativt flyttnetto av unga kvinnor. Eftersom de sällan flyttar tillbaka till ursprungsorten föds markant färre barn i de utflyttningsdrabbade delarna av Sverige.

Om inte trenden vänder, så att unga flyttar hem och de kvinnor som bor kvar i kommunerna föder fler barn, kommer befolkningens medelålder att stiga. Och eftersom fler går i pension, kommer det att bli färre som arbetar och bidrar med skatt till de kommunala finanserna i framtiden. Med andra ord kommer försörjningskvoten per person i förvärvsålder att öka. SCB har utarbetat kartor för hur försörjningskvoten såg ut år 2000 och hur vi kan förvänta oss att den ser ut år 2030 enligt prognoser över befolkningsutvecklingen.

Invandrares kapacitet och kompetens

Ett stort problem i flera svenska kommuner är att jobb står lediga, vilket hindrar att utvecklingen går framåt. Mitt under en finanskris, och trots arbetslöshet, ökade antalet vakanser²¹ inom den privata sektorn i Västerbotten och Norrbottens län (Övre Norrland) under tredje kvartalet 2009.²² I efterföljande kvartal ökade även antal vakanser i Mellersta Norrland.²³ I alla andra delar av Sverige minskade antalet vakanser. Att det finns lediga jobb trots arbetslöshet kan antas vara resultatet av att arbetsgivarnas kompetenskrav inte matchas av de arbetslösas kompetens. Inom privat sektor kan det gälla till exempel ingenjörer, bilmekaniker eller andra tekniska yrken. Effekten blir att företag inte kan expandera lika snabbt som de önskar och den potentiella ekonomiska utvecklingen uteblir.

Inom offentlig sektor finns också vakanser, med många luckor som svårtligen kan fyllas av människor utan tillräcklig kompetens. Det gäller till exempel läkare, tandläkare, sjuksköterskor med mera. Redan i dag utgör utrikesfödda en stor andel av de anställda inom vården. Enligt statistik från Sveriges kommuner och landsting (SKL) var 11,9 procent av alla kommunalt anställda år 2007 utrikesfödda, däribland 11,1 procent av alla sjuksköterskor, 15,5 procent av alla undersköterskor, 15,2 procent av alla vårdbiträden och 17,0 procent av övrig vård- och omsorgspersonal.²⁴ I landstingen och länen var 11,8 procent av alla anställda utrikesfödda, däribland 25,1 procent av all lokalvårdspersonal, 12,5 procent av alla psykologer, 26,2 procent av alla läkare och 24,5 procent av alla tandläkare.²⁵ En nationell jämförelse visar att 13,4 procent av befolkningen var utrikesfödd år 2007.

Fördelningen av utrikesfödda anställda i kommun, landsting eller regioner inom riket följer i hög grad fördelningen av utrikesfödda generellt. I Stockholms län var 23,6 procent av befolkningen utrikesfödd 2007, medan siffran bland anställda i landstinget

---

²¹ SCB definierar "vakans" som "ett ledigt jobb som skulle behövas tillsättas omgående och som är obemannat".

²² SCB 2009, "Konjunkturstatistik över vakanser, resultat från 3:e kvartalet 2009"

²³ SCB 2009, "Konjunkturstatistik över vakanser, resultat från 4:e kvartalet 2009"

²⁴ SKL 2007, "Anställda i kommuner med utländsk bakgrund 2007"

²⁵ SKL 2007, "Anställda i landsting och regioner med utländsk bakgrund 2007"

var 20,1 procent. I Jämtland, som har lägst andel utrikesfödda, är siffrorna 6,0 procent respektive 4,4 procent. Eftersom utrikesfödda är överrepresenterade bland läkare kan därför en låg andel utrikesfödda i en kommun eller ett län resultera i ett relativt sett ännu mindre utbud kvalificerade läkare. De kommuner som nu upplever en åldrande befolkning är också de med lägre andel utrikesfödda. Konsekvensen blir sämre hälsovård i stora delar av Sveriges kommuner.

Under 2008 utgjorde inrikesfödda 86,2 procent av Sveriges befolkning, medan inrikesföddas andel av befolkningen med eftergymnasial utbildning enbart var 83,8 procent. Skillnaden är 2,4 procentenheter. Människor födda utanför Norden utgjorde under samma period 10,9 procent av Sveriges befolkning, men 13,6 procent av de med eftergymnasial utbildningsnivå. Utrikesfödda var därmed överrepresenterade bland de med högre utbildning med 2,7 procentenheter. Också i europeisk jämförelse har invandrare som kommer till Sverige relativt hög utbildning. Om vi bortser från de större städerna är skillnaden i andel högutbildade ännu större. Utrikesfödda bidrar alltså redan i dag till att öka andelen högutbildade i mindre kommuner. På det sättet bidrar invandring till ökad kompetens och specialisering i kommuner som annars präglas av en lägre andel högutbildade än övriga landet.

Integration, arbete och entreprenörskap

Som redan nämnts kan invandringen enbart nå sin fulla potential om invandrarna har arbete. Integrationen av invandrare på den svenska arbetsmarknaden är en fråga som skapar mycket debatt, men erfarenheterna den bygger på kommer ofta från de större städerna som Stockholm, Malmö och Göteborg. Situationen i mindre kommuner som de med negativ befolkningsutveckling är något annorlunda:

- En mindre andel av de utrikesfödda i de 144 kommunerna som upplevde negativ befolkningsutveckling sedan 2000 är förvärvsarbetande (49,5 procent jämfört med 53,6 procent av alla utrikesfödda i riket).
- En större andel av de utrikesfödda som är förvärvsarbetande är företagare (11,7 procent, jämfört med 9,4 procent för alla utrikesfödda i riket).

Statistiken visar på några skillnader mellan kommunerna, men döljer skillnader inom gruppen. I Övertorneå är 17,6 procent av alla som är födda utanför EU/EFTA förvärvsarbetande, medan siffran för Gnosjö är 76,4 procent. Vad förklarar Gnosjös relativa framgång och Övertorneås utmaning?

En aspekt som avgör utrikesföddas möjlighet att bidra till svenska kommuners ekonomi är varför de flyttade till Sverige. Människor som har flyttat till Sverige för att söka skydd har enligt SCB lägre sysselsättningsgrad än andra utrikesfödda.²⁶ Dessa invandrades möjlighet att snabbt hitta arbete i Sverige tycks vara sämre än till exempel arbetskraftsinvandrades. Många är traumatiserade efter krig och konflikt, de har ofta haft ett längre uppehåll från arbete och har kanske spenderat en längre tid i flyktingläger, och kommer ofta från kulturer som är mycket olik den svenska. Samtidigt

---

²⁶ SCB 2009, "Integration – utrikesfödda på arbetsmarknaden"

får man inte glömma att det främst är ett moraliskt ställningstagande för Sverige att ta emot människor som flytt sitt hemland av fruktan för liv och hälsa.

Situation för flyktingar är dock inte alldeles mörk. Erfarenhet och statistik från till exempel Kanada visar att sysselsättningen bland flyktingar ökar i takt med att sysselsättningen ökar för andra grupper av invandrare.²⁷ Samma effekt har man också sett i Sverige, något som har tolkats som bevis på vikten av närverk mellan invandrare samt att lokala arbetsgivare redan har positiva erfarenheter från att anställa utrikesfödda.²⁸

I Övertorneå har nästan alla som är födda utanför EU/EFTA kommit till Sverige som skyddsbehövande, medan invandrarna i Gnosjö är en mindre homogen grupp. Flera av de utomeuropeiska invandrarna har kommit till Gnosjö för att söka arbete snarare än skydd. Detta kan vara en av orsakerna till att förvärvsintensiteten är högre bland invandrare födda utanför EU/EFTA i Gnosjö än i Övertorneå.

En annan viktig skillnad mellan Övertorneå och Gnosjö är att de utrikesfödda i förstnämnda kommun i genomsnitt har bott där under en betydligt kortare period än i sistnämnda. I Gnosjö utgör människor födda utanför EU/EFTA 65 procent av kommunens utrikesfödda, och 66 procent av alla utrikesfödda med vistelsetid i landet på över tio år. I Övertorneå utgjorde de födda utanför EU/EFTA 9,8 procent av kommunens utrikesfödda, men bara 1,3 procent av de utrikesfödda som har bott i landet i mer än tio år och 57,4 procent av de som har bott i Sverige i mindre än två år²⁹. Detta får en negativ inverkan på sysselsättningsstatistiken eftersom ju längre vistelse en invandrare har haft i Sverige, ju bättre är sysselsättningsmöjligheterna³⁰.

Allt kan dock inte förklaras utifrån dessa faktorer. År 2008 var exempelvis andelen av de utrikesfödda i Sverige som var skyddsbehöriga (eller deras anhöriga) 57,9 procent för hela riket. För de 144 kommunerna med negativ befolkningsutveckling sedan år 2000 var siffran enbart 41,2 procent år 2008. Invandrare i dessa kommuner uppvisar ändå en lägre förvärvsintensitet än genomsnittet för samtliga utrikesfödda i Sverige enligt redan citerad statistik. Vi ska därför se lite närmare på positiva exempel från olika delar av Sverige.

Exempel på lyckad integration

Det finns flera exempel på lyckad integration runt omkring i Sverige. Det mest kända exemplet är kanske Gnosjö kommun i Småland. Varför har Gnosjö kommun lyckats så väl med att integrera sina invandrare? Frågan gäller inte bara Gnosjö, grannkommunerna Gislaved, Vaggeryd och Värnamo är alla bland de kommunerna med högst förvärvsintensitet bland invandrare.³¹ "Gnosjö-kommunerna" har blivit ett

---

²⁷ Aalandslid 2009, "A Comparison of the Labour Market Integration of Immigrants and Refugees in Canada and Norway"

²⁸ Lundh 2006, "Flyktingars integration på arbetsmarknaden"

²⁹ SCB

³⁰ Hammarstedt & Mikkonen 2007, "Geografisk rörlighet och sysselsättning bland flyktingar"

³¹ SCB. Förvärvsintensiteten bland människor födda utanför EU/EFTA i dessa kommuner är 64 procent

koncept och många studier har gjorts om den speciella arbets- och entreprenörsandan i de fyra grannkommunerna i Småland.³² Nyhetsmagasinet *Fokus* har tre år i rad, från 2007 till 2009, kårat en Gnosjö-kommun till Sveriges bästa integrationskommun. Huvudorsaken till att *Fokus* har givit dessa kommuner toppplaceringar på integrationsrankningen är just den höga förvärvsintensiteten bland utrikesfödda. Även om *Fokus* ranking nog bör tas med en nypa salt, visar även forskningen att arbete är nyckeln till integration.

Forskare vid Växjö-universitet har över en längre tid studerat de bosnier som kom till Sverige under 1993 och 1994. Under den tiden var Sverige fortfarande präglad av krisen på början av 1990-talet och många bosniska flyktingar hade svårt att få arbete. I Gnosjö-kommunerna däremot var sysselsättningsgraden mycket hög; 76,8 procent bland män 1997, vilket var ungefär lika högt som medelvärde för män i Sverige. 1999, då arbetsmarknaden för bosnier i Sverige generellt hade förbättrats, var siffran ännu högre: 90,3 procent bland bosniska män i Gnosjö-kommunerna.³³

Möjliga förklaringar till den goda integreringen var en generellt hög efterfrågan på arbetskraft i området, men också den lokala näringslivsstrukturen med mycket tillverkningsindustri. Många av bosnierna hade en gymnasial utbildning och yrkeserfarenhet som passade tillverkningsindustrin. Vidare var och är arbetet där inte lika beroende av "Sverige-specifik" kunskap som till exempel serviceyrken.

Forskaren Benny Carlson drog flera liknande slutsatser från exemplet Emmaboda kommun. Även Emmaboda har en stor tillverkningsindustri där bosnierna snabbt har fått jobb. Samtidigt har många bosniska kvinnor hittat jobb inom vården. Men även nätverk bland invandrare är viktigt. De första bosnierna som fick jobb i kommunen fungerade som dörröppnare för sina landsmän. Även den goda kontakten mellan arbetsförmedlingen och näringslivet i kommunen framhålls i Carlsons studie "En plats för bosnier".³⁴

Sysselsättning är däremot inte det enda möjliga måttet på bra integration. 2010 korade *Fokus* Trosa i Södermanland som totalt sett femte bäst på integration. Det som utmärker kommunen är bland annat att den har landets minsta inkomstklyfta mellan inrikes- och utrikesfödda. Trosa har också i likhet med Gnosjö-kommunerna och Emmaboda många små företag och låg arbetslöshet bland utrikesfödda. Kommunen har även påbörjat ett pilotprojekt där man hoppas på bättre integrationen av invandrare genom att satsa mer på samhällsinformation från ögonblicket de anländer.

Det som karakteriserar kommunerna med hög sysselsättningsgrad bland utrikesfödda är alltså ett starkt föreningsliv och många små företag.³⁵ Små företag med lokal förankring är bättre på att anställa invandrare än övriga företag. Arbete ger i sin tur bättre språkkunskaper, segregeringen minskar och innebär färre sociala problem.

---

i Vaggeryd och 76,4 procent i Gnosjö.

³² Se Klaesson & Andersson 2009, "Här finns Gnosjöandan i Sverige"; Wigren 2003, "The Spirit of Gnosjö – The Grand Narrative and Beyond, Jönköping"

³³ Ekberg & Ohlson 2000, "Flyktingars arbetsmarknad är inte alltid nattsvart"

³⁴ Carlson 2007a, "En plats för bosnier"

³⁵ Fokus 9 maj 2008, <http://www.fokus.se/2008/05/alla-behovs-i-gnosjo/>

Ett annat exempel berör integrationen av irakier och etiopier. Järfälla kommun ligger strax nordväst om Stockholm och därmed ett gott stycke från de småländska succékommunerna. I en annan studie av Benny Carlson, denna gång från 2007, jämförs sysselsättningsgraden bland irakier och etiopier i Stockholm och Järfälla. Järfälla har jämfört med Stockholm i perioden 1990-2004 visat upp en högre grad av sysselsättning bland dess två invandrargrupper. Igen lyfts det lokala näringslivet upp som en möjlig faktor, men till skillnad från till exempel Gnosjö är det inte småföretag, utan stora företag som IKEA, Arla och dagligvarukedjornas lager som anställt de utrikesfödda. IKEA har även haft som uttalat mål att anställa människor med annan etnisk bakgrund än svensk.³⁶ Eftersom diskriminering och fördomar ofta är ett extra hinder för utrikesfödda som söker jobb³⁷, är det viktigt att invandrare får möjlighet att visa upp sig som duktiga medarbetare. Det ger i sin tur positiv effekt för övriga utrikesfödda.

Andra möjliga faktorer som lyfts fram är bland annat individualiserad introduktion, samverkan *inom* kommun och *mellan* myndigheter regionalt, liksom det lokala föreningslivet och näringslivet. Fysisk infrastruktur kan också vara en viktig komponent. Irakierna i Järfälla uppvisar en särskilt hög företagsamhet jämfört med Stockholm, något som kanske dels kan förklaras av att kommunen har många små och passande lokaler för etablering av nya företag.³⁸

Vikten av ett starkt lokalsamhälle och nätverk kan också ses i andra länder. En grupp invandrare som enligt statistiken ofta har extra svårt att integreras på arbetsmarknaden är somalier. Detta mönster ser man inte bara i Sverige, utan även i många andra länder.³⁹ Ett exempel på motsatsen är den amerikanska delstaten Minneapolis, där somalier har en hög sysselsättningsgrad och stark entreprenörsanda. Förklaringen tycks vara att den lokala företagskulturen, kombinerat med nätverk inom den somaliska gruppen, underlättat för somaliernas framgång.⁴⁰

Ett annat exempel på en lyckad integration av somalier är den norska byn Åmot, i glesbygdskommunen Vinje. Byn, med drygt 540 invånare, har tagit emot 50 somalier under de senaste tjugo åren, och resultaten har varit positiva: en högre sysselsättningsgrad än för somalier i resten av landet, en större andel som vidareutbildar sig och en mer dynamisk lokal miljö.⁴¹ Det verkar inte ligga någon mirakelkur bakom succén, utan hårt arbete med individuell uppföljning av nyanlända, mer resurser till språkkurser och utbildning samt aktiva försök att bygga kontakter mellan somalierna och det lokala samhället.⁴² Integration sker alltså inte automatiskt, utan kräver åtgärder från lokalsamhället.

---

³⁶ Carlson 2007b, "Vad har Järfälla som Stockholm inte har?"

³⁷ Se Skedinger & Vlachos 2006, "Om invandrare, statistik och brottslighet"; Ekberg & Hammarstedt 2002, "20 år med allt sämre arbetsmarknadsintegrering för invandrare", s. 348.

³⁸ Carlsson 2007b

³⁹ Emilsson 2008, "Somalier på arbetsmarknaden – i Sverige och andra länder"

⁴⁰ Carlson 2007c, "Hard Workers and Daring Entrepreneurs: Impressions from the Somali Enclave in Minneapolis"

⁴¹ Dagbladet 14 juni 2008.

⁴² Engebretsen & Farstad 2004, "Somaliere i eksil i Norge. En kartlegging av erfaringer fra fem

Företagsamhet bland invandrare

Många invandrare är företagare. Det finns många exempel på lyckade företag som är grundade och som drivs av invandrare. Invandrare har ofta med sig idéer och kunskap som kan ge upphov till nya företag. Många tänker kanske på sin lokala pizzeria. Men även flera stora och kända företag har grundats av invandrare. Resebolaget Apollo, som fraktar många svenskar till sydliga länder varje år, grundades 1982 av Fotios Costoulas och Georgios Hadjis från Grekland. I början var företaget specialiserat på grekiska destinationer. Costoulas och Hadjis använde både sin kunskap om Grekland och det kalla klimatet i Sverige till att utveckla det som blev ett lyckat företag. Och numera täcker Apollo stora delar av den solrika världen och har skapat jobb för många både inrikes- och utrikesfödda.

Som nämnts tidigare är andelen utrikesfödda företagare större i kommuner med negativ befolkningsutveckling än snittet i Sverige, samtidigt som deras sysselsättningsgrad totalt sett är något lägre än för hela riket. En möjlig förklaring är att människors benägenhet att bli företagare tenderar att öka när omständigheterna så kräver. Finns inga jobb måste försörjning säkras på annat sätt.

Ett intressant samband är att kommuner med en mindre andel invandrarföretagare har en stor andel invandrare integrerade på arbetsmarknaden - som i det företagsamma Gnosjö-området. Vid en statistisk beräkning av sambandet framkommer det att den högre förvärvsintensiteten bland utrikesfödda är förknippad med en lägre andel företagare i samma grupp.⁴³ Invandrare verkar alltså kunna välja på anställning och entreprenörskap i några framgångsrika kommuner, medan företagsamhet tycks vara den bästa, och ibland även den enda, vägen till sysselsättning i andra delar av landet.

Ser man på de kommuner där utrikesfödda är mest företagsamma i Sverige kan man också se ett mönster. De tre topplaceringarna går till tre grannkommuner i Jämtland (Ragunda, Härjedalen och Berg), följt av två kommuner i Dalarna (Smedjebacken och Älvdalen). Alla dessa kommuner har en förvärvsintensitet bland människor födda utanför EU/EFTA som är lite eller något under medelvärdet för hela riket (53,6 procent). Samtidigt är andelen företagare bland dessa sysselsatta mellan 24,2 och 32,4 procent. Den möjliga men nedslående slutsatsen är att invandrare blir företagare av nödvändighet, inte av intresse. Detta kan dock ses i mer positivt ljus: många invandrare har ett så starkt driv att arbeta att de tar saken i egna händer när det är nödvändigt.

---

kommuner og åtte bydeler i Oslo”

⁴³ Pearson R för alla kommuner i Sverige med tillräcklig information är -0,36. Med andra ord, det är ett medelsstarkt negativt samband mellan sysselsättningsnivå och andel företagande bland de sysselsatta.

4 Sverige – och svenska kommuner – måste bli attraktivt för invaderare

Sveriges situation är inte unik. Flera andra utvecklade länder hotas också av en åldrande och krympande befolkning. De mest extrema fallen är Sydkorea och Japan, där över 40 procent av befolkningen kommer att vara över 60 år 2050. Men också i USA, Kanada och resten av Europa kommer över 30 procent av befolkningen att vara över 60 år gamla innan mitten av seklet.⁴⁴

Befolkningen kommer att öka markant i andra delar av världen framöver och människor kommer även fortsättningsvis att migrera i sökandet efter ett bättre liv. Konkurrensen om högtbildade invandrare kommer att hårdna. Såväl mellan länder som mellan svenska kommuner – i synnerhet storstäderna. Dessutom måste Sverige konkurrera med andra länder om att behålla svensk, högkompetent arbetskraft. Redan i dag är svenskarna globaliserade och många frestas att flytta utomlands. Exempelvis arbetade år 2008 1563 svenska sjuksköterskor i Norge, liksom 603 läkare. Svenska bemanningsföretag som Dedicare opererar även i Norge. Det främsta skälet till att så många svenskar väljer att arbeta i Norge är det högre löneläget, medan andra länder kanske lockar med bättre väder, tilltalande kultur och lägre skatter.

Exakt hur många invandrare behöver varje kommun?

Ovanstående fråga är självfallet omöjlig att svara på men en ungefärlig beräkning kan ge en indikation. Vi utgår från att svenska kommuner behöver behålla nuvarande invånarantal för att kunna upprätthålla nuvarande försörjningsbörda och därmed levnadsstandard. Vi arbetar utifrån följande förutsättningar:

- Födelseöverskottet (antal födda minus antal döda) förblir detsamma per år som år 2008.
- Flyttnettot mot andra svenska kommuner förblir detsamma som år 2008.
- Utvandringen till utlandet förblir detsamma som år 2008.

Resultatet är att betydligt fler än de 144 kommuner som upplevde negativ befolkningsutveckling mellan 2000 och 2008 skulle ha krympt utan invandring från utlandet – hela 234 av landets 290 kommuner för att vara exakt (se tabell 2). Alla län och regioner utöver Stockholm, Halland och Uppsala upplevde negativ befolkningstillväxt år 2008 om man räknar bort invandringen. Kommuner som uppfattas som vitala idag - som Göteborg och Malmö - skulle också krympa utan inflödet av invandrare.

---

⁴⁴ Goldstone 2010, ”The New Population Bomb the Four Mega Trends That Will Change the World”

Tabell 2: Lista över kommuner med negativ befolkningstillväxt år 2008, utan inflyttning från utlandet

Alvesta	-251	Gällivare	-322	Leksand	-131	Pajala	-139	Trollhättan	-392
Aneby	-28	Göteborg	-1 456	Lessebo	-126	Partille	-95	Tyresö	-6
Arboga	-136	Götene	-33	Lidingö	-110	Perstorp	-88	Töreboda	-152
Arvidsjaur	-138	Hagfors	-341	Lidköping	-44	Piteå	-200	Uddevalla	-115
Arvika	-279	Hallsberg	-111	Lilla Edet	-56	Ragunda	-102	Ulricehamn	-46
Askersund	-36	Hallstahammar	-123	Lindesberg	-295	Robertsfors	-40	Umeå	-8
Avesta	-128	Halmstad	-252	vLinköping	-58	Ronneby	-382	Upplands Väsby	-191
Bengtstors	-190	Haparanda	-225	Ljungby	-161	Rättvik	-84	Uppvidinge	-397
Berg	-97	Heby	-153	Ljusdal	-301	Sala	-157	Vadstena	-100
Bjurholm	-41	Hedemora	-161	Ljusnarsberg	-137	Sandviken	-283	Vaggeryd	-67
Bjuv	-93	Helsingborg	-109	Ludvika	-118	Simrishamn	-100	Valdemarsvik	-194
Boden	-620	Herrljunga	-74	Luleå	-234	Sjöbo	-59	Vansbro	-68
Bollebygd	-1	Hjo	-42	Lund	-39	Skara	-155	Vara	-244
Bollnäs	-188	Hofors	-196	Lycksele	-98	Skellefteå	-711	Vellinge	-17
Borgholm	-138	Hudiksvall	-212	Lysekil	-120	Skinnskatteberg	-78	Vetlanda	-270
Borlänge	-196	Hultsfred	-422	Malmö	-1 809	Skurup	-117	Vilhelmina	-73
Borås	-496	Hylte	-113	Malung-Sälén	-93	Smedjebacken	-44	Vimmerby	-156
Botkyrka	-585	Hällefors	-208	Malå	-7	Sollefteå	-314	Vindeln	-86
Bromölla	-91	Härjedalen	-174	Mariestad	-216	Sorsele	-126	Vingåker	-191
Bräcke	-165	Härnösand	-388	Mark	-95	Sotenäs	-145	Vårgårda	-85
Burlöv	-27	Hässleholm	-314	Markaryd	-130	Storfors	-182	Vänersborg	-210
Båstad	-230	Höganäs	-10	Mellerud	-186	Storuman	-106	Vännäs	-37
Dals-Ed	-126	Högsby	-168	Mora	-120	Strömstad	-176	Värnamo	-299
Danderyd	-452	Hörby	-4	Motala	-313	Strömsund	-239	Västervik	-251
Degerfors	-122	Jokkmokk	-145	Mullsjö	-3	Sundsvall	-266	Västerås	-315
Dorotea	-104	Kalix	-188	Munkedal	-101	Sunne	-169	Ydre	-47
Eda	-198	Kalmar	-198	Munkfors	-84	Surahammar	-111	Ystad	-10
Ekerö	-58	Karlsborg	-88	Mölnådal	-54	Svalöv	-72	Åmål	-138
Eksjö	-294	Karlskoga	-303	Mönsterås	-239	Svenljunga	-194	Ånge	-230
Emmaboda	-131	Karlskoga	-328	Nora	-129	Säffle	-305	Årjäng	-105
Essunga	-32	Karlskrona	-575	Norberg	-53	Säter	-85	Åsele	-116
Fagersta	-3	Karlstad	-212	Nordanstig	-136	Sävsjö	-220	Åtvidaberg	-152
Falkenberg	-84	Katrineholm	-244	Nordmaling	-161	Söderhamn	-441	Älmhult	-236
Falköping	-203	Kil	-116	Norrälje	-23	Söderköping	-99	Älvdalen	-128
Falun	-343	Kinda	-113	Norsjö	-56	Södertälje	-622	Älvkarleby	-79
Filipstad	-252	Kiruna	-222	Nybro	-210	Sölvesborg	-103	Älvsbyn	-134
Finspång	-239	Klippan	-151	Nyköping	-71	Tanum	-68	Ängelholm	-160
Flen	-295	Kramfors	-336	Nynäshamn	-46	Tibro	-32	Öckerö	-78
Forshaga	-83	Kristianstad	-176	Nässjö	-172	Tidaholm	-22	Ödeshög	-70
Färgelanda	-82	Kristinehamn	-118	Ockelbo	-33	Tierp	-39	Örkelljunga	-100
Gagnef	-43	Krokom	-59	Olofström	-147	Timrå	-77	Örnsköldsvik	-170
Gislaved	-184	Kungsör	-81	Orsa	-148	Tingsryd	-258	Östersund	-120
Gnosjö	-114	Köping	-95	Orust	-115	Tjörn	-84	Östhammar	-74
Gotland	-319	Laholm	-72	Osby	-138	Tomelilla	-57	Östra Göinge	-269
Grums	-117	Landskrona	-377	Oskarshamn	-123	Torsby	-297	Överkalix	-127
Grästorp	-18	Laxå	-76	Ovanåker	-216	Torsås	-95	Övertorneå	-209
Gullspång	-158	Lekeberg	-10	Oxelösund	-38	Tranemo	-126		

Tabell 2: Lista över kommuner med negativ befolkningsstillväxt år 2008, utan inflyttning från utlandet.

Alvesta	1,34%	Gällivare	1,72%	Leksand	0,86%	Pajala	2,16%	Trollhättan	0,72%
Aneby	0,43%	Göteborg	0,29%	Lessebo	1,56%	Partille	0,28%	Tyresö	0,01%
Arboga	1,02%	Götene	0,25%	Lidingö	0,26%	Perstorp	1,26%	Töreboda	1,64%
Arvidsjaur	2,07%	Hagfors	2,66%	Lidköping	0,12%	Piteå	0,49%	Uddevalle	0,22%
Arvika	1,07%	Hallsberg	0,73%	Lilla Edet	0,44%	Ragunda	1,80%	Ulricehamn	0,20%
Askersund	0,32%	Hallstahammar	0,82%	Lindesberg	1,28%	Robertsfors	0,58%	Umeå	0,01%
Avesta	0,58%	Halmstad	0,28%	Linköping	0,04%	Ronneby	1,34%	Upplands Väsby	0,50%
Bengtstorfors	1,92%	Haparanda	2,21%	Ljungby	0,59%	Rättvik	0,77%	Uppvidinge	4,25%
Berg	1,29%	Heby	1,14%	Ljusdal	1,57%	Sala	0,73%	Vadstena	1,34%
Bjurholm	1,63%	Hedemora	1,06%	Ljusnarsberg	2,67%	Sandviken	0,77%	Vaggeryd	0,52%
Bjuv	0,64%	Helsingborg	0,09%	Ludvika	0,46%	Simrishamn	0,52%	Valdemarsvik	2,47%
Boden	2,25%	Herrljunga	0,80%	Luleå	0,32%	Sjöbo	0,33%	Vansbro	0,98%
Bollebygd	0,01%	Hjo	0,48%	Lund	0,04%	Skara	0,84%	Vara	1,54%
Bollnäs	0,72%	Hofors	1,98%	Lycksele	0,79%	Skellefteå	0,99%	Vellinge	0,05%
Borgholm	1,27%	Hudiksvall	0,57%	Lysekil	0,82%	Skinnskatteberg	1,69%	Vetlanda	1,02%
Borlänge	0,41%	Hultsfred	3,00%	Malmö	0,63%	Skurup	0,79%	Vilhelmina	1,01%
Borås	0,49%	Hylte	1,10%	Malung-Sälén	0,90%	Smedjebacken	0,41%	Vimmerby	1,00%
Botkyrka	0,73%	Hällefors	2,83%	Malå	0,21%	Sollefteå	1,53%	Vindeln	1,53%
Bromölla	0,75%	Härjedalen	1,63%	Mariestad	0,91%	Sorsele	4,61%	Vingåker	2,12%
Bräcke	2,35%	Härnösand	1,57%	Mark	0,28%	Sotenäs	1,58%	Vårgårda	0,77%
Burlöv	0,17%	Hässleholm	0,63%	Markaryd	1,35%	Storfors	4,15%	Vänersborg	0,57%
Båstad	1,62%	Höganäs	0,04%	Mellerud	1,97%	Storuman	1,68%	Vännäs	0,44%
Dals-Ed	2,63%	Högsby	2,83%	Mora	0,60%	Strömstad	1,52%	Värnamo	0,91%
Danderyd	1,47%	Hörby	0,03%	Motala	0,75%	Strömsund	1,91%	Västervik	0,69%
Degerfors	1,24%	Jokkmokk	2,73%	Mullsjö	0,04%	Sundsvall	0,28%	Västerås	0,23%
Dorotea	3,57%	Kalix	1,10%	Munkedal	0,99%	Sunne	1,25%	Ydre	1,26%
Eda	2,29%	Kalmar	0,32%	Munkfors	2,20%	Surahammar	1,10%	Ystad	0,04%
Ekerö	0,23%	Karlsborg	1,30%	Mölnadal	0,09%	Svalöv	0,55%	Åmål	1,10%
Eksjö	1,80%	Karlshamn	0,98%	Mönsterås	1,84%	Svenljunga	1,88%	Ånge	2,23%
Emmaboda	1,40%	Karlskoga	1,10%	Nora	1,24%	Säffle	1,93%	Årjäng	1,06%
Essunga	0,57%	Karlskrona	0,92%	Norberg	0,92%	Säter	0,78%	Åsele	3,65%
Fagersta	0,02%	Karlstad	0,25%	Nordanstig	1,40%	Sävsjö	2,02%	Åtvidaberg	1,32%
Falkenberg	0,21%	Katrineholm	0,76%	Nordmaling	2,21%	Söderhamn	1,70%	Älmhult	1,53%
Falköping	0,65%	Kil	0,99%	Norrtälje	0,04%	Söderköping	0,71%	Älvdalen	1,76%
Falun	0,62%	Kinda	1,14%	Norsjö	1,28%	Södertälje	0,73%	Älvkarleby	0,87%
Filipstad	2,36%	Kiruna	0,96%	Nybro	1,07%	Sölvesborg	0,61%	Älvsbyn	1,58%
Finspång	1,16%	Klippan	0,92%	Nyköping	0,14%	Tanum	0,55%	Ängelholm	0,41%
Flen	1,83%	Kramfors	1,73%	Nynäshamn	0,18%	Tibro	0,30%	Öckerö	0,64%
Forshaga	0,73%	Kristianstad	0,23%	Nässjö	0,58%	Tidaholm	0,17%	Ödeshög	1,31%
Färgelanda	1,22%	Kristinehamn	0,49%	Ockelbo	0,55%	Tierp	0,19%	Örkelljunga	1,04%
Gagnef	0,43%	Krokom	0,41%	Olofström	1,12%	Timrå	0,43%	Örnsköldsvik	0,31%
Gislaved	0,63%	Kungsör	0,99%	Orsa	2,12%	Tingsryd	2,06%	Östersund	0,20%
Gnosjö	1,18%	Köping	0,38%	Orust	0,75%	Tjörn	0,56%	Östhammar	0,35%
Gotland	0,56%	Laholm	0,31%	Osby	1,09%	Tomelilla	0,44%	Östra Göinge	1,97%
Grums	1,26%	Landskrona	0,92%	Oskarshamn	0,47%	Torsby	2,34%	Överkalix	3,42%
Grästorp	0,31%	Laxå	1,29%	Ovanåker	1,85%	Torsås	1,34%	Övertorneå	4,20%
Gullspång	2,94%	Lekeberg	0,14%	Oxelösund	0,34%	Tranemo	1,07%		

Vi kan förvänta oss att trenden förstärks utan fortsatt invandring från utlandet, eftersom befolkningen i kommunerna med negativ befolkningsutveckling blir äldre och skaffar färre barn. I tabell 2 förtydligas hur många invandrare dessa kommuner hade behövt år 2008 om de hade haft nolltillväxt. Multiplicerar man den siffran med tio får man antalet invandrare kommunerna kan tänkas behöva för att undvika negativ befolkningsutveckling före år 2018.

Hur attraherar vi invandrarna?

Som tidigare nämnts är det viktigt att svenska kommuner attraherar en blandad grupp invandrare, med skild kompetens och bakgrund. USA och Kanada är i dag populära destinationer för kompetent arbetskraft. En huvudorsak är att båda länder ger utrikesfödda goda möjligheter till sysselsättning genom anställning eller företagsamhet.

Åtgärder för att förbättra utrikesföddas möjlighet till sysselsättning kan göras på lokal och nationell nivå.

OECD publicerade i februari 2007 en rapport om arbetsmarknadsintegration i Sverige där en rad problem påtalades, men det gavs även förslag på förbättringar. Statistik från OECD visar att arbetsmarknadsintegrationen är bättre i flera sydeuropeiska länder än den är i Sverige.⁴⁵ Våra grannländer Danmark och Norge har liksom Sverige stora klyftor på arbetsmarknaden mellan utrikes- och inrikesfödda. Några av orsakerna till detta är enligt OECD de nordiska ländernas stora andel humanitära invandring (flyktingar) och starka trygghetssystem. Som tidigare nämnts finns dock goda exempel från Sverige där flyktingar (bosniska) har blivit välintegrerade på arbetsmarknaden.

OECD framhåller också att det är relativt dyrt för svenska arbetsgivare att anställa, vilket särskilt drabbar marginalgrupper som ungdomar och invandrare. I en del andra länder finns en större svart ekonomi som sysselsätter delar av dessa grupper. Att expandera den svarta ekonomin är dock ingen lösning på Sveriges svaga arbetsmarknadsintegration. Istället kan man exempelvis utvärdera en sänkt arbetsgivaravgift för ungdomar och utrikesfödda, såväl som på lagen om anställningsskydd (LAS). Det första har nuvarande regering redan arbetat med. Docent Per Skedinger har forskat på effekten av LAS på bland annat utrikesfödda och drar slutsatsen att dessa missgynnas av lagen eftersom att arbetsgivare blir mycket mer försiktiga med att anställa på grund av den höga kostnaden detta innebär. I sin rapport till Globaliseringsrådet föreslog därför Skedinger bland annat att reformera LAS, exempelvis genom att göra undantag för småföretag såväl som för ungdom och andra marginalgrupper.

Ett område som många menar måste bli bättre är svenskundervisningen för invandrare (SFI). Svenska kommuner är i dag ansvariga för att nyanlända invandrare lär sig det svenska språket, och de är ansvariga för undervisningens kvalitet. I en utvärdering av SFI genomförd av Statskontoret (2009) pekar utredare på behovet av en mer individanpassad undervisning, som till exempel grupper för lågutbildade och

---

⁴⁵ OECD 2007, "Jobs for Immigrants (Vol. 1): Labour Market Integration in Australia, Denmark, Germany and Sweden"

högutbildade, yrkesinriktad SFI, och SFI på deltid eller distans.⁴⁶ Dessa åtgärder kan kräva mer resurser av kommunerna. Enligt siffror från Statskontoret har kostnaden per SFI-deltagare minskat med 20 procent räknat i fasta priser från 1997 till 2009. Samtidigt leder bristande integration till högre sociala kostnader och ett lägre inflöde av skatt för den enskilda kommunen.

Utöver en förbättring av SFI måste utrikesföddas kvalifikationer, både formella (såsom utbildning) och mindre formella (såsom arbetslivserfarenhet från hemlandet), tillgodoräknas i högre utsträckning än i dag. Många utrikesfödda har svårt att få sina kvalifikationer erkända som likvärdiga svensk utbildning och erfarenhet. Forskaren Dan-Olof Rooth skriver i sin studie av flyktingars avkastning på utbildning att svenska arbetsgivare kanske finner det svårt att värdera en utländsk utbildning.⁴⁷ Resultatet är att de har sämre chans att få jobb än människor med likvärdig svensk utbildning. Rooth föreslår att svensk integrationspolitik måste fokusera på att högre utbildning från utlandet ska ge bättre avkastning på svensk arbetsmarknad.⁴⁸

Därutöver måste man värdera åtgärder för att förbättra integrationen på arbetsmarknaden. I en studie från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) från 2009 föreslås en rad åtgärder för förbättrad arbetsmarknadsintegration.⁴⁹ Dessa är att (1) anpassa arbetsmarknadsåtgärder efter individernas behov, (2) ge Arbetsförmedlingen ett tydligt uppdrag, relevanta mål och kräv rättvisande återrapportering, (3) säkerställa konjunkturoberoende insatser för nyanlända, (4) bredda de insatser som finns så att de passar nyanlända, (5) ge nyanlända en individuell mix av matchning och rustning, samt (6) reformera svenska för invandrare (SFI).

Förslagen är främst riktade till staten, som genom Arbetsförmedlingen efter december 2010 kommer att överta huvudansvaret för nyanlända invandrare från kommunerna. Men som syns i de positiva exemplen på lyckad integration finns en stor del av förklaringen till framgång på lokal och kommunal nivå. Den lokala arbetsförmedlingen måste utveckla goda kontakter med det lokala näringslivet och det lokala näringslivet spelar en viktig roll i att anställa invandrare. En möjlighet är praktik och provanställning, som ger invandrare yrkeserfarenhet och ger arbetsgivare möjlighet att testa deras arbetsförmåga, men med flexibilitet. Betydelsen av tidig kontakt med arbetsmarknaden understryks också av Rosenqvist, som också framhåller behovet av mentorskap för nyanlända. I sin tur borde mentorer själva ha bakgrund från samma områden som där invandraren hoppas kunna göra karriär.⁵⁰

Då Arbetsförmedlingens tar över introduktion för invandrare införs också ett så kallat lotssystem. Den nyanlända kan då få möjlighet att välja bland olika auktoriserade lotsar som har som uppgift att hjälpa invandraren att få jobb och etablera sig i det svenska samhället. En lots är en privat aktör och kan vara ett företag eller en organisation.

---

⁴⁶ Statskontoret 2009, "Sfi – resultat, genomförande och lärarkompetens. En utvärdering av svenska för invandrare"

⁴⁷ Rooth 2000, "Flyktingar på arbetsmarknaden: är utbildning eller arbetserfarenhet det bästa "valet"?"

⁴⁸ Ibid., s. 449

⁴⁹ SKL 2009, "Matcha eller rusta? Arbetsförmedlingens framtida insatser för nyanlända invandrare"

⁵⁰ Rosenqvist 2010, "Introduktion och mentorskap. Lärdomar för ett effektivare mottagande av flyktingar i Sverige"

Eftersom reformen ännu inte påbörjats kan dess effekt inte utvärderas, men Rosenqvist pekar bland annat på att ersättningsystemet för lotsarna, baserat på framgången med arbetsmarknadsintegrering av invandraren, måste säkerställas så att det inte missgynnar de med sämre chans att få jobb. Ett system med upphandling av mottagarservice för nyanlända finns också i Kanada, där flera organisationer för och ofta av utrikesfödda erbjuder tjänster. Integreringen av utrikesfödda på arbetsmarknaden har gått bättre i Kanada än i Sverige, där introduktionen av invandrare hålls fram som en av orsakerna till den skillnaden.⁵¹

Det krävs självklart resurser. En studie från 2001 visade att stora grupper invandrare som kom till Sverige före 1993 var relativt lågt prioriterade i arbetsmarknadsåtgärderna. Efter 1993 blev detta ändrat så att till exempel bosniska flyktingar fick ta del av insatserna. Däremot var bland annat naturaliserade invandrare fortfarande lågt prioriterade.⁵² En annan studie, denna från 2006, visade med exemplet Malmö att staten ger kommuner uppgifter som de inte fullt ut täcker kostnaderna för, något som ger kommuner incitament att enbart attrahera invandrare som är förknippade med låga kostnader.⁵³

SKL:s rapport fokuserar huvudsakligen på arbetsmarknadsintegration genom anställning, men det är också värt att se närmare på möjligheterna att förbättra förutsättningarna för företagande. Flera studier har sett närmare på företagandet. I en studie från Svenskt Näringsliv från oktober 2009 jämför författarna företagsklimatet för invandrare i Sverige med situationen i andra europeiska länder.⁵⁴ De intervjuade i studien tycker generellt att det är smidigt och enkelt att etablera ett företag i Sverige, samt att företagsfinansieringen är bra i Sverige jämfört med andra länder. Däremot bedöms skatte- och avgiftsnivån i Sverige vara sämst av alla länder i studien. Eftersom denna korta, jämförande studie inte uppger hur många personer som har blivit intervjuade är det svårt att bedöma hur representativa svaren är.

I en studie från Tillväxtverket från 2008 uppger ändå över 60 procent av alla utrikesfödda företagare att lagar och regler är ett hinder för tillväxt. Ungefär lika många säger detsamma om lönsamheten. Den största skillnaden mellan utrikes- och inrikesfödda företagare är ändå att förstnämnda upplever (den svåra) tillgången till lån som ett större hinder än vad sistnämnda tycker, och inrikesfödda upplever egen tid som det största hindret för tillväxt medan utrikesfödda tycker att det är ett mindre (dock reellt) problem.⁵⁵

Varför ska invandrare flytta till landsbygden?

Alla svenska kommuner behöver invandrare, men några kommuner behöver dem extra mycket. I synnerhet gäller detta de krympande kommunerna. Tidigare har man försökt

---

⁵¹ Duncan 2010, "Canada's curious commitment to immigration"

⁵² Ekberg & Rooth 2001, "Är invandrare oprioriterade inom arbetsmarknadspolitik?"

⁵³ Persson 2006, "Det kommunala utjämningsystemet och invandrarrelaterade kostnader - exemplet Malmö"

⁵⁴ Rezania & Önal 2009, "Invandrarföretagare i Sverige och Europa"

⁵⁵ Tillväxtverket 2008, "Utlandsföddas företagande 2008", s. 16

att sprida flyktingar utöver hela landet genom den så kallade "hela Sverige-strategin". Resultatet var däremot negativt, och flyktingarna försämrade sin position på arbetsmarknaden.⁵⁶ En studie om flyktingars geografiska rörlighet och sysselsättning drar också slutsatsen att invandrare tidigt efter att de anländer bör få information om svensk arbetsmarknad så att de eventuellt kan flytta till de kommunerna där det finns störst efterfrågan på deras arbetskraft och kompetens.⁵⁷

Invandrare kan inte tvingas flytta runt, utan måste attraheras till olika platser. Information om arbetsmarknaden är nödvändigt, men inte nog. Därför är det en viktig fråga varför invandrare ska flytta till kommuner med negativ befolkningsutveckling, givet att svenskar inte vill flytta dit i tillräcklig mängd. Vad kan dessa kommuner erbjuda invandrare som storstadskommunerna inte kan?

Frågeställningen är inte unik för Sverige. Siffror från Norge, ett land som Sverige på många sätt kan jämföra sig med, visar att 16,6 procent av allmänläkarna i de mest centrala kommunerna (de största städerna med omgivningar) är invandrare. Siffran för de minst centrala kommunerna är 35,5 procent.⁵⁸ Nya siffror från SSB, norska motsvarigheten till SCB, visar att invandrare har lättare att bli sysselsatta i små kommuner med få invånare, långt ifrån större städer.

Förklaringen till detta tror SSB är att invandrare i små kommuner får bättre individanpassad uppföljning, lättare knyter kontakt med kommuninvånarna och fångar på det sättet lättare upp språket.⁵⁹ Gruppen invandrare som bor på landsbygden har i större utsträckning kommit dit för att arbeta eller för kärleks skull (oftast en utrikesfödd kvinna som lever ihop med en infödd man). Dessa grupper uppvisar generellt en högre sysselsättningsgrad än andra grupper invandrare. Det är däremot svårare att förklara varför utvecklingen skiljer sig åt beroende på invandrarens ursprungsland. Invandrare från Eritrea är till exempel mest sysselsatta i större, centrala kommuner med ett högt antal utrikesfödda, vilket är en motsatt trend jämfört med de flesta grupper invandrare.

På motsvarande sätt har somliga grupper invandrare en högre sysselsättningsgrad i vissa kommuner än i andra, till exempel irakier och etiopier i Järfälla och bosnier i Emmaboda.⁶⁰

Som vi tidigare noterat från de positiva exemplen på lyckad integration, är det gemensamt för dessa kommuner att de har starka lokala nätverk, som inkluderar näringsliv och ideella organisationer och i några fall invandrare med samma bakgrund som har hjälpt de enskilda nykomlingarna att komma in på arbetsmarknaden. Vidare har en del kommuner en näringslivsstruktur som är väl anpassad för invandrarnas kvalifikationer, som i sin tur kan bero på vilket land invandrarna kommer ifrån.

Många kommuner som i dag har en negativ befolkningsutveckling borde kunna erbjuda fördelaktiga förhållanden för integreringen av utrikesfödda på arbetsmarknaden. De

---

⁵⁶ Edin, Fredriksson & Åslund 2000, "Settlement Policies and the Economic Success of Immigrants"

⁵⁷ Hammastedt och Mikkonen 2007, s. 77

⁵⁸ Nationen 17 oktober 2009, <http://www.nationen.no/nyhet/article4648839.ece>

⁵⁹ SSB 2009, "Innvandrere i norske kommuner. Demografi, levekår og deltakelse i arbeidsstyrken"

⁶⁰ SKL 2008, "Från Svarthålsbyn till Möllevången. Kommunerna & integrationen", s. 49

nätverk som nämns ovanför borde lättare kunna skapas och utvecklas på mindre orter än i storstäderna. Och inte bara det, små kommuner kan också erbjuda bättre boende till ett billigare pris, samt trygga omgivningar.

Invandring kan bidra till att vända den negativa trenden i flera kommuner, stärka välfärden och ge ny vitalitet. Men kommunerna måste göra sig attraktiva. Det måste ske med åtgärder på nationell nivå, men också med insatser i de enskilda kommunerna. Det civila samhället, till exempel lokala organisationer, spelar en särskilt viktig roll, liksom näringslivet. Integreringen av invandrarna i en kommun fungerar bara om kommunens invånare är delaktiga och stödjer processen.

Referenser

Aalandslid, Vebjørn (2009), "A Comparison of the Labour Market Integration of Immigrants and Refugees in Canada and Norway", SSB Reports 2009/31

Andersson, Martin & Per Thulin (2008), "Globalisering, arbetskraftens rörlighet och produktivitet", Underlagsrapport nr 23 till Globaliseringsrådet

Carlson, Benny (2007a), "En plats för bosnier", i *Invandrare & Minoriteter*, nr. 6

Carlson, Benny (2007b), "Vad har Järfälla som Stockholm inte har?", i Rauhut, Daniel (red), *Vägen till Sverige. Om integrationsarbete i Stockholm*, FoU-rapport 2007:1, Statsledningskontoret: Stockholm

Carlson, Benny (2007c), "Hard Workers and Daring Entrepreneurs: Impressions from the Somali Enclave in Minneapolis", i Dahre, Ulf Johansson (red), *The Role of Diasporas in Peace, Democracy and Development in the Horn of Africa*, Research Report in Social Anthropology 2007:1, Lund: Lunds Universitet Dagbladet 14 juni 2008

Edin, Per Anders, Peter Fredriksson & Olof Åslund (2004), "Settlement Policies and the Economic Success of Immigrants", i *Journal of Population Economics*, vol 17 (1)

Ekberg, Jan & Dan-Olof Rooth (2001), "Är invandrare oprioriterade inom arbetsmarknadspolitiken?", i *Ekonomisk Debatt*, årg, 29, nr. 4

Ekberg, Jan & Mats Hammarstedt (2002), "20 år med allt sämre arbetsmarknadsintegrering för invandrare", i *Ekonomisk Debatt*, årg. 30, nr. 4

Ekberg, Jan & Mikael Ohlson (2000), "Flyktingars arbetsmarknad är inte alltid nattsvart", i *Ekonomisk Debatt*, årg. 28, nr. 5

Ekberg, Jan (2009), "Invandringen och de offentliga finanserna", Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2009:3

Emilsson, Henrik (2008), "Somalier på arbetsmarknaden – i Sverige och andra länder", sammanställt inför ett seminarium som alliansens företrädare i arbetsmarknadsutskottet höll den 31 januari 2008 om Somalier och egenföretagande

Engebrigtsen, Ada & Gunhild R. Farstad (2004), "Somaliere i eksil i Norge. En kartlegging av erfaringer fra fem kommuner og åtte bydeler i Oslo", Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, NOVA Skriftserie 1/2004

Expressen 9 april 2008, <http://www.expressen.se/debatt/1.1116235/en-dalig-invandringspolitik-kostar-men-langt-fran-300-miljarder>

Fokus 9 maj 2008, <http://www.fokus.se/2008/05/alla-behovs-i-gnosjo/>

Goldstone, Jack A. (2010), "The New Population Bomb the Four Mega Trends That Will Change the World", i *Foreign Affairs*, Januar/Februar

Hammarstedt, Mats & Maria Mikkonen (2007), "Geografisk rörlighet och sysselsättning bland flyktingar", i *Ekonomisk Debatt*, årg. 35, nr. 3

Hatzigeorgiou, Andreas 2009, "Migration och handel – uppmuntrar invandring utrikeshandel?", i *Ekonomisk Debatt*, nr 7/2009

Head, Keith & John Ries (1998), "Immigration and Trade Creation: Econometric Evidence from Canada", i *The Canadian Journal of Economics*, vol. 31 (1), s. 47-62

Kerr, Sari Pekkala & William R. Kerr (2008), "Economic Impacts of Immigration: A Survey", Harvard Business School Working Paper 09-013

Klaesson, Johan & Martin Andersson (2009), "Här finns Gnosjöandan i Sverige", *Fores Studie* 2009:3

Legrain, Philippe (2008), "Is free migration compatible with a European-style welfare state?", Expert report nr. 11 to Sweden's Globalisation Council

Lundh, Christer (2006), "Flyktingars integration på arbetsmarknaden", i *Ekonomisk Debatt*, årg. 34, nr. 3

Nationen 17 oktober 2009, <http://www.nationen.no/nyhet/article4648839.ece>

OECD (2007), "Jobs for Immigrants (Vol. 1): Labour Market Integration in Australia, Denmark, Germany and Sweden", juni

Persson 2006, "Det kommunala utjämningsystemet och invandrarrelaterade kostnader - exemplet Malmö", i *Ekonomisk Debatt*, årg. 34, nr. 8

Rezania, Farbod & Ahmet Önal (2009), "Invandrarföretagare i Sverige och Europa", *Svenskt Näringsliv*, oktober

SCB (2007), "Den framtida försörjningsbördan: Törs vi tro på framtiden?", *Välfärd* Nr 3 2007

SCB (2009), "Integration – utrikesfödda på arbetsmarknaden", *Integration: Rapport 2*

SCB (2009), "Konjunkturstatistik över vakanser, resultat från 3:e kvartalet 2009", AM 46 SM 0904

SCB (2009), "Sveriges framtida befolkning 2009–2060", Demografiska rapporter 2009:1

SCB 2009, "Konjunkturstatistik över vakanser, resultat från 4:e kvartalet 2009", AM46 SM1001

Skedinger, Per & Jonas Vlachos (2006), "Om invandrare, statistik och brottslighet", i *Ekonomisk Debatt*, årg. 34, nr. 1

SKL (2007), "Anställda i kommuner med utländsk bakgrund 2007"

SKL (2007), "Anställda i landsting och regioner med utländsk bakgrund 2007"

SKL (2008), "Från Svarthålsbyn till Möllevången. Kommunerna & integrationen"

SKL (2009), "Matcha eller rusta? Arbetsförmedlingens framtida insatser för nyanlända invandrade"

SSB (2009), "Innvandrere i norske kommuner. Demografi, levekår og deltakelse i arbeidsstyrken", Rapport 2009/36

Statskontoret (2009), "Sfi – resultat, genomförande och lärarkompetens. En utvärdering av svenska för invandrare", 2009:2

Storesletten, Kjell (2003), "Fiscal Implications of Immigration –A Net Present Value Calculation", i *The Scandinavian Journal of Economics*, vol. 105 (3)

Tillväxtverket 2008, "Utlandsföddas företagande 2008"

Wigren, C. (2003), "The Spirit of Gnosjö – The Grand Narrative and Beyond, Jönköping", JIBS Dissertation Series No. 017

Om FORES

FORES är en ny tankesmedja som vill förändra. Globalisering och klimatförändring innebär utmaningar som kräver nya sätt att se på samhället. FORES ger debatten nya perspektiv, frimodiga idéer och positiv energi. Vi bygger nätverk av samhällsintresserade och experter. Tillsammans kan vi ta fram tydliga och konkreta förslag på lösningar för en hållbar framtid.